

587
420

Катедра
Богородиці
у Львові

**ЧАСОВНЯ
БОИМОВ
ВО ЛЬВОВЕ**

*

**The Boims'
Chapel
in Lviv**

*

**Kaplica
Boimów
we Lwowie**

**Каплиця
Боїмів
у Львові**

*

Фотонарис

*

**Львів
Видавництво
«Каменяр»
1979**

ББК 85 113(2Ук)
72С(С2)1
К20

Автор тексту *Б. Г. Возницький*
Автор фото *П. М. Березін*
Художник *Є. І. Безніско*

Каплиця Боїмів у Львові

Львів, одне з найдавніших міст Радянської України, широко відомий великою кількістю високохудожніх пам'яток архітектури та мистецтва. Не випадково тут створено державний історико-архітектурний заповідник, що займає велику площу — 120 гектарів. До нього увійшли давньоруська і добре збережена середньовічна частина міста.

На території заповідника, за кілька десятків метрів від площі Ринок, поряд зі спорудою Латинського собору — єдиної у Львові пам'ятки готики — притулилась невелика будівля, яка одразу привертає увагу споглядача дивовижною гармонією архітектурних форм і багатством прекрасної різьби по каменю. Це каплиця Боїмів, яку спеціалісти заслужено визнають перлиною пізньоренесансної архітектури.

Каплиця Боїмів... Доцільніше було б називати цю пам'ятку іменем натхненного творця, але, на жаль, історія зберегла лише ім'я замовника — одного з найбагатших патрициїв середньовічного Львова Георгія Боїма, глави великої сім'ї,

яка дала місту купців і лікарів, громадських діячів і мандрівників. За звичаєм того часу успальня була зведена серед десятків інших мавзолеїв на одному із міських кладовищ, яке існувало на цьому місці біля собору ще у XVIII ст.

Хто виконував замовлення Георгія Боїма, точно не відомо. Найбільш переконливим здається припущення, що творцем каплиці був архітектор Андрій Бемер, за проектами якого збудовано кілька споруд у Львові. З документів дізнаємося, що будівництво каплиці розпочалося у 1609 році і через два роки було закінчене. Однак роботи над декоративним оформленням ще продовжувалися. У 1615 році каплиця постала перед львів'янами у всій своїй пишноті.

Людині, хоч трошки знайомій з українським дерев'яним зодством, каплиця своєю архітектурно-об'ємною композицією нагадає невеличкі прикарпатські церкви кінця XVII ст. Як і в них, тут восьмирич бані тримається на четверику основного кубічного об'єму, так само зроблене перекриття. У зовнішньому оформленні каплиці помітний контраст між розкішно декорованим (західним) фасадом і іншими стінами. В розчленованих пілястрах стінах видно послідовне дотримання традицій Ренесансу.

Східну стіну прикрашають лише два фрескові портрети — Георгія Боїма та його дружини Ядвіги; північну — фрескові зображення

Богоматері і Христа, а над ними — один з найкращих львівських рельєфів XVII ст.— «Юрій Зміборець». Південна стіна закрита побудованим впритул до неї в XIX ст. будинком.

В зовнішньому вигляді каплиці різко виділяється головний фасад, весь вкритий різьбою по каменю на сюжети страстей Христових. В насиченості і складності оформлення головного фасаду на повний голос заявив про себе новий стиль, що приходив на зміну ренесансові, — барокко. Розглядати фасад можна безліч разів, та майстерне різьблення, винахідливо побудовані композиції рельєфів постійно викликають захоплення. А який реалізм у трактуванні всіх сцен! Героями їх виступають люди з вулиці: ремісники, селяни, жителі передмість. У нижньому ярусі, в нішах, обрамлених колонами, стоять скульптурні зображення апостолів Петра і Павла. Хочете ближче взнати людей XVII ст., придивіться до них. Це портрети сучасників зодчих каплиці з їх життєвими негодами, мріями про майбутнє.

Переступивши стертий поріг каплиці, зупиняєшся, вражений багатством декору і висотою приміщення. Погляд мимоволі поривається вгору і тоне у блакитному ліхтаріку купола. Оглядаючи зовнішній вигляд каплиці, такої висоти не відчуваєш. Всією архітектонікою споруди, поступовим зменшенням вгору пропорцій фігур у

скульптурних композиціях, композицією кесонованого купола зодчі досягли неймовірного ефекту.

Смисловим і композиційним центром інтер'єру є східна — вівтарна — стіна, тематика і художнє вирішення якої єднається з фасадом. Вся стіна заповнена зображеннями, так мистецьки закомпонованими і виконаними, що створюється майже фізичне відчуття руху. Яруси вівтаря легко піднімаються вгору, сягаючи купола, поступово посилюючи патетику звучання сюжетів. У загальній архітектурній побудові декору стіни відчувається вплив українського іконостаса, який остаточно сформувався на той час.

Крім композицій на теми страстей, які заповнюють середній ярус, тут розміщені чотири фігури пророків, які, немов атланти, тримають на собі весь вівтар, і фігури сидячих євангелістів, що розділяють його на два яруси. У композицію введені алегоричні мотиви. Чотири жіночі фігури, що оточують у верхньому ярусі сцену «Поклоніння агнцеві», уособлюють Справедливість, Любов, Мир і Віру.

На південній стіні інтер'єра вмонтовані дві епітафії, які є надзвичайно цікавим твором мистецтва XVII ст. Вони належать різцеві відомого майстра І. Пфістера, з іменем якого зв'язані видатні досягнення львівської скульптури того часу. Хвилюючим, проникливим

твором постає епітафія Боїмам. У центрі симетричної композиції — скульптурна група «Піета» (оплакування). Оригінальне розташування фігур Богоматері і Христа, м'якість, поглиблена психологічність трактування образів досягають високого пафосу і, хоча зображують трагедію, звучать піднесеним гімном людяності. З обох боків «Піети» в три яруси розміщені уклінні фігури — портретні зображення представників трьох поколінь Боїмів — від Георгія до його онуків.

На західній стіні, над вхідними дверима, — два живописних портрети — Георгія і Павла Боїмів. Портрет Георгія — перший самостійний міщанський портрет, створений у Львові. Написаний він невідомим художником. Трактування обличчя, прийоми живописання засвідчують належність автора до іконописців. Не менш цікавий портрет онука засновника каплиці — Павла Боїма — доктора філософії і медицини, який довгий час перебував на посту мера міста Вільноса.

За звичаєм того часу замовники поміщали в каплицях зображення святих — своїх покровителів. У результаті з'явилося три зображення святого Георгія: рельєф на північній стіні підкупольного барабана, різьблення на північно-західному парусі і живопис з внутрішнього боку дверей ніші центрального вівтаря.

Двоє дверей, що закривають ніші вівтаря, варто розглянути уважно і з зовнішнього боку. Різьба по дереву, кування, викладання різними породами дерева і перламутром орнаментальних мотивів, голівок та фігур засвідчують високий рівень майстерності львівських ремісників.

Оздоблення каплиці буває творами прикладного та декоративного мистецтва. Мимоволі замилуешся вхідними дверима з отвором для замка у вигляді веселого чортика, який тримає кухоль пива, і оригінальним замком; решітками на вікнах майстерної роботи львівських ковалів; кінкетами-світільниками на вівтарі — витворами львівських різьбярів. А нещодавно реставратори очистили від багатолітньої пльвіки кіптяви й оліфи раніше не помічені розписи на скамницях. Їх мажорний колорит ніяк не в'яжеться з поняттями про потойбічний світ, про відречення від земних благ.

Слід підкреслити, що художнє вирішення інтер'єра в цілому передає певніше узагальнені поняття про життя і діяльність людини, аніж про смерть і розплату за гріхи. Загальний настрій — піднесений, святковий, з усією гамою притаманних людині почуттів, — ще більше переконає в цьому. Неможливо втримати усмішку, дивлячись на зображення апостолів Петра, Якова та Іоана у центральній сцені вівтаря «Моління про чашу».

Важко уявити собі такими святих, проте легко побачити такими селян, що відпочивають після «трудів праведних». Народний гумор звучить тут дуже відверто.

На жаль, століття знищили поліхромію скульптури (зберігся тільки поліхромний портрет Бреслера на його епітафії) і всього оздоблення інтер'єра. Адже вся скульптура була розфарбована, а орнамент і архітектурні деталі — позолочені. По своїй пишності, життєствердуючому кольоровому вирішенню каплиця не мала собі рівних.

При створенні пам'ятки використовувалися місцеві матеріали. З полянського вапняку (село Поляна, недалеко від Львова) зроблений фасад і нижній ярус вітаря. Верхній ярус і підкупольне оздоблення виконані в техніці стюкко (суміш вапна, гіпсу і меленого алебастру або мармуру). Епітафії створені з білого і сірого алебастру, що вже в той час прославився під назвою «русинський мармур».

Оглядаючи пам'ятник, ми все частіше повертаємося до думки

про безіменних майстрів, які створили це чудо архітектури і мистецтва, що являє собою сплав найвищих досягнень культури Сходу і Заходу із сформованими протягом віків місцевими мистецькими традиціями.

На початку XVIII ст. в каплиці поховали останніх з роду Боїмів, а в кінці століття їх останки перенесли на новостворене кладовище за межу міста. Завдяки своїй високій художній цінності каплиця залишилась незайманою ось уже 360 років.

У роки Великої Вітчизняної війни завдяки героїчним наступальним діям Радянської Армії, фашистським окупантам не вдалося зруйнувати Львів, як були зруйновані Петропавлівський і Павлівський, Новгород і Варшава...

У післявоєнні роки каплиця була відреставрована і перетворена на відділ Львівської картинної галереї. Тепер пам'ятка відкрита для огляду. Вона користується незмінною і величезною популярністю у всіх відвідувачів, екскурсантів та туристів.

«Юрій Зміборець»,
рельєф на північному фасаді

*

«Юрий Змеборець»,
рельєф на северном фасаді

*

“George the Serpent-fighter”,
a relief on the north façade

*

Sw. Jerzy zwalczający smoka —
relief na północnej ścianie

Часовня Боимов во Львове

Львов, один из древнейших городов Советской Украины, снискал известность большим количеством высокохудожественных памятников архитектуры и искусства. Не случайно здесь создан государственный историко-архитектурный заповедник, занимающий значительную площадь — 120 гектаров. В него вошли древнерусская и прекрасно сохранившаяся средневековая части города.

На территории заповедника, буквально в нескольких десятках метров от площади Рынок, рядом с громадой Латинского собора — единственного сохранившегося во Львове памятника готики — приютилось небольшое сооружение, сразу же притягивающее внимание зрителя удивительной гармонией архитектурных форм и обилием прекрасной резьбы по камню. Это часовня Боимов, которую специалисты заслуженно признают жемчужиной позднеренессансной архитектуры.

Часовня Боимов... Вернее было бы называть этот памятник именем его вдохновенного создателя, но, к сожалению, история сохрани-

ла лишь имя заказчика — одного из самых богатых патрициев средневекового Львова Георгия Боима, главы большой семьи, давшей городу купцов и врачей, общественных деятелей и путешественников-исследователей. По обычаю того времени усыпальница была возведена среди десятков других мавзолеев на одном из городских кладбищ, которое существовало на этом месте возле собора еще в XVIII веке.

Кто исполнял заказ Георгия Боима, точно не известно. Наиболее убедительным кажется предположение, что создателем часовни был архитектор Андрей Бемер, по проекту которого построено несколько сооружений во Львове.

Из документов точно известно, что строительство часовни началось в 1609 году и через два года было закончено. Однако работы над декоративным оформлением еще продолжались. В 1615 году часовня предстала перед львовянами во всем великолепии.

Человеку, хоть немного знакомому с украинским деревянным зодчеством, часовня своей архитектурно-объемной композицией напомнит небольшие прикарпатские церкви XVII в. Как и в них, здесь восьмерик купола стоит на четверике основного кубического объема, так же устроено здесь перекрытие. Во внешнем оформлении часовни заметен контраст между роскошно украшенным главным

(западным) фасадом и другими стенами. В расчлененных пилястрами стенах видно строгое следование традициям Ренессанса. Украшением восточной стороны служат два фресковых портрета — Георгия Бонма и его жены Ядвиги; на северном помещены фресковые изображения Богоматери и Христа, а выше над ними — один из лучших львовских рельефов начала XVII в. — «Юрий Змееборец». Южная стена закрыта плотно пристроенным к ней в XIX в. домом.

Резко выделяется во внешнем виде часовни главный фасад, весь покрытый каменной резьбой на сюжеты страстей Христовых. В насыщенности и сложности оформления главного фасада мощно заявил о себе новый стиль, приходивший на смену ренессансу, — барокко. Фасад можно рассматривать подолгу, любуясь искусной резьбой, мастерски построенными композициями рельефов. А какой реализм в трактовке всех сцен! Героями их выступают люди с улицы: ремесленники, крестьяне, жители предместий. В нижнем ярусе в нишах, обрамленных колоннами, стоят скульптурные изображения апостолов Петра и Павла. Хотите ближе узнать людей начала XVII в., присмотритесь к ним. Это портреты современников строителей часовни с их жизненными невзгодами, мечтами о будущем.

Переступив истертый порог часовни, останавливаешься, ошелом-

ленный обилием декора и высотой помещения. Взгляд невольно устремляется высь и утопает в голубом фонарике купола. При осмотре внешнего вида часовни этой высоты совсем не ощущаешь. Всей архитектурной строения, уменьшением вверх пропорций фигур в скульптурных композициях, композицией кессонированного купола зодчие достигли неимоверного эффекта.

Смысловым и композиционным центром интерьера является восточная — алтарная — стена, по тематике и художественному ее воплощению тесно связанная с решением фасада. Вся стена заполнена изображениями, так искусно выполненными и закомпонованными, что создается почти физическое ощущение движения. Ярусы алтаря легко поднимаются вверх, достигая купола, постепенно усиливая патетику звучания сюжетов. В общем архитектурном построении декора стены чувствуется влияние украинского иконостаса, окончательно сформировавшегося к тому времени.

Кроме композиций на темы страстей, заполнивших средний ярус, здесь размещены четыре фигуры пророков, которые, как атланты, держат на себе весь алтарь, и фигуры спящих евангелистов, разделяющие его на два яруса. В композицию введены аллегорические мотивы. Четыре женские фигуры, окружающие в верхнем ярусе сце-

ну «Поклонение агнцу», олицетворяют Справедливость, Любовь, Мир и Веру.

На южной стене интерьера смонтированы две эпитафии, представляющие собой интереснейшие произведения искусства XVII в., принадлежащие резцу известного мастера И. Пфистера, с именем которого связаны выдающиеся достижения львовской скульптуры того времени.

Волнующим, проникновенным произведением предстает эпитафия Боимам. В центре симметричной композиции — скульптурная группа «Пиета» (оплакивание). Оригинальное положение фигур Богоматери и Христа, мягкость, углубленная психологичность трактования образов достигают высокого пафоса и, хотя изображают трагедию, звучат возвышенным гимном человечности. С обеих сторон «Пиеты» в три яруса расположены коленопреклоненные фигуры — портретные изображения представителей трех поколений Боимов от Георгия до его внуков.

На западной стене, над входной дверью, — два живописных портрета — Георгия и Павла Боимов.

Портрет Георгия — первый самостоятельный мещанский портрет, созданный во Львове. Написан он неизвестным львовским художником. Трактовка лица, приемы живописи свидетельствуют о принадлежности мастера к иконописцам.

Не менее интересен портрет внука основателя часовни — Павла Боима, доктора философии и медицины, пребывавшего продолжительное время на посту мэра города Вильнюса.

По обычаю того времени заказчики помещали в часовнях изображения святых — своих патронов. В результате появилось три изображения святого Георгия: рельеф на северной стене подкупольного барабана, изваяние на северо-западном парусе и живопись на внутренней стороне двери ниши центрального алтаря.

Две двери, закрывающие ниши, следует внимательно рассмотреть с внешней стороны. Резьба по дереву, ковка, выкладка разными породами дерева и перламутром орнаментальных мотивов, головок и фигур свидетельствуют о высоком уровне мастерства львовских ремесленников.

Убранство часовни изобилует произведениями прикладного и декоративного искусства. Невольно залобуешься входной дверью с замочной скважиной в виде черта, держащего кружку пива, и оригинальным замком; решетками на окнах искусной работы львовских кузнецов; кинкетами-светильниками на алтаре, выявляющими высокое мастерство резчиков по дереву. А недавно реставраторы очистили от пленки вековой копоти и олифы ранее незамеченные росписи на скамьях. Их мажор-

ный колорит никак не вяжется с понятиями о загробной жизни, об отрешенности от земных благ.

Следует отметить, что художественное решение интерьера в целом передает скорее обобщенные понятия о жизни и деятельности человека, нежели о смерти и расплате за грехи. А общее настроение — приподнятое, праздничное, со всей гаммой присущих человеку чувств,— еще больше убеждает в этой мысли. Невозможно удержаться от улыбки, глядя на изображения апостолов Петра, Якова и Иоанна в центральной сцене алтаря «Моление о чаше». Трудно представить себе такими святыми, зато легко увидеть такими крестьян, отдыхающих после трудов праведных. Народный юмор звучит здесь очень откровенно.

К сожалению, столетия уничтожили полихромную (сохранился лишь полихромный портрет Бреслера на его эпитафии) скульптуру и всего убранства интерьера. А ведь вся скульптура была раскрашена, а орнамент и архитектурные детали — позолочены. По своей пышности, жизнеутверждающему цветовому решению часовня не имела себе равных.

При создании памятника применялись местные материалы. Из полянского известняка (село Поляна, неподалеку от Львова) сделан фасад и нижний ярус алтаря. Верхний ярус и подкупольное

убранство выполнены в технике стюкко (смесь извести, гипса и молотого алебаstra или мрамора). Эпитафии созданы из белого и серого алебаstra, уже в то время прославившегося под названием «русинский мрамор».

Осматривая памятник, мы все чаще возвращаемся к мысли о безымянных мастерах, создавших это чудо архитектуры и искусства, представляющее собой удивительный сплав высших достижений культуры Востока и Запада со сформировавшимися на протяжении веков местными традициями.

В начале XVIII в. в мавзолее похоронили последних из рода Боимов, а в конце века останки их вынесли на новосозданное кладбище за черту города. Благодаря своей высокой художественной ценности часовня осталась нетронутой на протяжении 360 лет.

В годы Великой Отечественной войны благодаря героическим наступательным действиям Советской Армии фашистам не удалось уничтожить Львов, как были уничтожены Петродворец и Павловск, Новгород и Варшава...

В послевоенные годы часовня была реставрирована и превращена в отдел Львовской картинной галереи. Теперь памятник открыт для осмотра. Он пользуется неизменной и огромной популярностью у всех посетителей, экскурсантов и туристов.

Західний
фасад

*

Западный
фасад

*

The west
façade

*

Zachodnia
fasada
kaplicy

The Boims' Chapel in Lviv

Lviv, one of the oldest towns of the Soviet Ukraine, has won great fame due to its numerous highly artistic monuments of architecture and art. It is no mere chance that a state historical and architectural reserve occupying a considerable territory — 120 hectares — was established here. It comprises the Ruthenian and very well preserved medieval parts of the town.

On the territory of the reserve, just a few dozens of metres off Rynok Square, in close vicinity to the huge Latin Cathedral — the only Gothic relic preserved in Lviv — there huddles a small edifice which easily catches the eye of the sight-seer by its wonderfully harmonious architectural forms, stone carvings, brilliant and profuse.

This is the Chapel of the Boimi which experts deservedly consider a gem of late Renaissance architecture.

The chapel of the Boimi... It would have been more correct to name this monument after its inspired creator, but, unfortunately, history has retained only the name of the client — one of the richest noblemen of the medieval Lviv,

George Boim the head of a large family which gave the town merchants and physicians, public men and world explorers.

According to the custom of those days, the burial-vault was erected among scores of other mausoleums in one of the town's cemeteries which was still functioning at that place near the cathedral in the 18-th century.

It is not precisely known who executed George Boim's order. Most credible seems the assumption that the creator of the chapel was the architect Andrei Bemer after whose designs some buildings in Lviv were constructed. Documents certify that the chapel's construction began in 1609 and was finished two years later. However, decorative finishing still went on. In 1615 the chapel appeared before the eyes of Lvivites in all its splendour.

The chapel, with its cubiform shape, reminds the visitor, who has an idea of Ukrainian wooden architecture, of small Carpathian churches of the 17-th century. Like in those churches the chapel's octahedron of the cupola rests on the tetrahedron of the main cubiform body, the roof is set likewise.

Quite noticeable is the contrast between the main (west) exuberantly ornamented facade of the chapel and its other walls. The walls divided by pilasters are in strict conformity with Renaissance traditions. The back (east) side is

adorned with two fresco portraits — one of George Boim and the other of his wife Jadwiga; on the north wall there are fresco images of the Virgin and of Christ, and high above them is the relief of "George the Serpent-fighter", one of the best in Lviv at the beginning of the 17-th century. The south wall abuts on a neighbouring building attached to it in the 19-th century.

The main facade of the chapel stands out distinctly for its external view. It is covered with stone carving all over. By its intricacy and exuberance of ornamentation the main facade strongly claims for a new style superseding the Renaissance — baroque. One can watch the facade for hours admiring its clever carvings and masterly arranged reliefs. The interpretation of all scenes is highly realistic. Their heroes are people from the street: artisans, peasants, people of the suburbs. Below, in niches set off with columns, stand the statues of the apostles Peter and Paul. If you want to know better people of the early 17-th century, have a closer look at them. These are the living images of the contemporaries of the chapel's builders, with all their troubles and dreams. These are common people.

On crossing the worn-down threshold of the chapel one comes to a stand-still, stunned by the abundance of the decor and the

loftiness of the premises. The eyes are automatically turned upwards and lost in a tiny blue lantern of the cupola. When the chapel is viewed from outside the loftiness does not make itself felt. Their wonderful effect was achieved by the architects due to the whole of the architectonics of the edifice, by diminishing upwards the proportions of the figures, by designing a caissonned cupola.

The thematic and compositional centre of the interior is the east altar wall which by its themes and artistic workmanship is closely connected with the architectural execution of the facade. The entire wall is crowded with images so perfectly made that almost physical sensation of motion is gained. The tiers of the altar are lightly rising upwards, gradually adding to the pathetic sounding of the theme. The general architectonics of the wall was obviously influenced by the Ukrainian iconostasis which by that time had taken final shape. ;

Besides the compositions dedicated to the Atonement, which take up the middle tier, there are four figures of the prophets that, like atlantes, carry the whole of the altar, and the figures of the evangelists divide it in two sections. The composition contains allegoric motifs. Four female figures enclosing the scene "Worship of the Lamb" in the upper tier symbolize Justice, Love, Peace and Faith.

The south wall of the interior has two built-in epitaphs which are most interesting pieces of the 17-th century art and belong to the chisel of the well-known master Johann Pfister whose name is associated with the remarkable achievements of Lviv plastic art of that time.

Thrilling and sincere is the epitaph to the Boimi. In the centre of the symmetrical composition is a sculptural group of "Pietà" ("Our Lady's Bemoaning"). The unconventional arrangement of the figures of the Virgin and Christ, the gentleness, the profoundly psychological interpretation of the images reach high pathos and, though expressing tragedy, sound as an exalted hymn to humaneness.

On both sides of the Pietá, arranged in three tiers, are kneeling figures — portrait images representing three generations of the Boimi, from George to his grandchildren.

On the opposite wall over the entrance door there are two pictorial portraits — one of George and the other of Paul Boimi.

The portrait of George is the first ever made in Lviv portrait of a burgher. It was done by an unknown Lviv painter. The face interpretation and the pictorial technique testify to the master's membership of the icon-painters' guild.

Of no less interest is the portrait of Paul Boim, grandson of the

chapel's founder, doctor of philosophy and medicine, who was for a long time mayor of the town of Vilnius.

According to the custom of the time clients placed in their chapels the images of the saints patronizing them. This accounts for the appearance of three images of St. George: a relief on the north wall of the undercupola tympanum, a carved image on the north-west sail and the painting on the interior side of the door to the central altar niche.

The exterior sides of the bays are worth careful observation. The fretwork, the smithing, the wood and nacre incrustation representing a veritable kaleidoscope of decorative motifs — testify to the brilliant craftsmanship of Lviv artisans.

The chapel's ornamentation abounds in works of applied and decorative art. One cannot help admiring the entrance door with its keyhole in the shape of a devil with a beer-mug in his hand, its original lock; the window lattices, skilfully made by Lviv smiths; quinquefid lamps in the altar displaying perfect workmanship of the engravers. And quite recently the restorers released previously obscure painting on the benches from a centuries-old coat of soot and drying oil. Their buoyant colouring in no way accords with the concepts of the life beyond the grave, of renouncement of earthly blessings.

It should be noted that the artistic design of the interior renders summarized idea of man's life and doings rather than that of death and atoning one's sins. And the general mood, elated, festive, with a whole range of feelings inherent in man, still more convince one of this idea. One cannot but smile when observing the images of the apostles Peter, Jacob and John, in the central altar's scene of "Praying for the Chalice". It is difficult to fancy saints looking like that, but it is quite easy to imagine peasants taking a rest after their labours. Folk humour found here an outward display. Unfortunately, the elapsed centuries have obliterated the polychromy of sculpture and the whole of the interior decoration. And all the sculpture used to be coloured and the ornament and the architectural details had been gilded. In its splendour and life-asserting colour scheme the chapel had no match.

Indigenous materials were used for the construction of the Tomb. The facade and the lower tier of the altar were made of the limestone from Polyana (a village near Lviv). The upper tier and the under-cupola decoration was executed in stucco technique (a mixture of lime and clay and ground alabas-

ter or marble). The epitaphs were made out of white and gray alabaster which, until then, had become known as "Ruthenian marble".

The more we observe the monument, the more often we revert to the thought of the anonymous masters who created this marvel of architecture and art, this wonderful blending of the best cultural achievements of the East and West with the local artistic traditions formed in the course of centuries.

At the beginning of the 18-th century the last of the Boimi was buried in the mausoleum, and at the end of the century their remains were transferred to the new-laid cemetery outside the city precincts. Owing to its high artistic value the chapel remained untouched.

In the years of the Great Patriotic War, due to the heroic offensive of the Soviet Army, the fascist invaders failed to destroy Lviv, which they had done to Petrodvorets and Pavlovsk, Novgorod and Warsaw.

In post-war years the chapel was restored and became a section of the Lviv Art Gallery. Now the monument is open for observation. It enjoys an unflinching popularity with all visitors, excursionists and tourists.

Західний
фасад,
фрагмент

*

Западный
фасад,
фрагмент

*

The west
façade
a fragment

*

Fragment
zachodniej
fasady

Kaplica Boimów we Lwowie

Lwów, jedno z najstarszych miast Ukrainy Radzieckiej, zyskał rozgłos dzięki swym liczным zabytkom architektury i sztuki o wysokich walorach artystycznych. Nie jest przypadkiem, że tu właśnie utworzono państwowy rezerwat zabytków historii i architektury o powierzchni 120 ha. Obejmuje on staroruską oraz średniowieczne dzielnice miasta, które się dobrze zachowały.

Na terenie rezerwatu, kilkadziesiąt metrów od Rynku, obok Katedry Łacińskiej — jedyne go zabytku architektury gotyckiej, który zachował się we Lwowie — przytulił się niewielki budynek, który od razu przykuwa naszą uwagę zadziwiającą harmonią architektonicznych form i bogactwem pięknych rzeźb w kamieniu. Jest to kaplica Boimów, którą specjaliści słusznie nazywają perłą późnorennesansowej architektury.

Kaplica Boimów... Należałoby raczej nadać temu pomnikowi imię jego natchnionego twórcy, ale historia przechowała niestety tylko imię zleceniodawcy — jednego z najbogatszych patrycjuszów średnio-

wiecznego Lwowa, Jerzego Boima, głowy licznej rodziny, która dała miastu kupców i lekarzy, działaczy społecznych i podróżników badaczy. Według ówczesnego obyczaju jego rodzinny grobowiec został wzniesiony wśród wielu innych mauzoleów, na jednym z miejskich cmentarzy, który znajdował się w tym miejscu, jeszcze w XVIII w.

Nie wiemy dokładnie, kto wykonał zamówienie Jerzego Boima. Kwestią ustalenia autorstwa zajmują się badacze, którzy przedstawili już kilka hipotez. Najbardziej przekonującym wydaje się przypuszczenie, iż twórcą kaplicy był architekt Andrzej Bemer, autor projektów kilku budowli we Lwowie.

Dokumenty świadczą, że do budowy kaplicy przystąpiono w 1609 roku i ukończono po dwu latach. Ale roboty zdobnicze trwały nadal i dopiero w 1615 roku kaplica stała przed mieszkańcami Lwowa w całej okazałości.

Każdy, kto choć trochę jest obeznany z ukraińskim budownictwem drewnianym, zauważy, iż kaplica swoją architektoniczno-objętościową kompozycją przypomina małe podkarpackie cerkwie z XVII w. Jak i w nich ośmiościan kopuły stoi tu na czworościanie podstawowej kubicznej objętości, podobnie też jest tu ustawiony dach. W zewnętrznym ozdobieniu kaplicy główna (zachodnia) fasada widocznie wyróżnia się od innych ścian bogactwem rzeźb i ornamentów. Rozdzielenie ścian pi-

lastrami świadczy o konsekwentnym holdowaniu tradycjom odrodzenia. Ściana wschodnia jest ozdobiona dwoma freskowymi portretami — Jerzego Boima i jego żony Jadwigi; północna — freskami przedstawiającymi Matkę Boską i Chrystusa, a nad nimi znajduje się jeden z najpiękniejszych siedemnastowiecznych lwowskich reliefów przedstawiający św. Jerzego zwyciężającego smoka. Ściana południowa jest zasłoniąta szczególnie przylegającym do kaplicy domem zbudowanym w XIX w.

Fasada główna kaplicy cała jest pokryta kamiennymi rzeźbami przedstawiającymi męki Chrystusa. W nasyceniu i złożoności ozdobienia głównej fasady wyraźnie przejawiał się nowy styl — barok. Długo możemy oglądać fasadę, zachwycając się kunsztowną rzeźbą, misterną kompozycją reliefów.

A jak realistycznie przedstawione są wszystkie sceny! Ich bohaterowie to ludzie z ulicy: rzemieślnicy, chłopci, mieszkańcy przedmieść. U dołu, w niszach obramionych kolumnami, stoją posągi apostołów Piotra i Pawła. Jeśli nas interesują ludzie z początku XVII wieku, przyjrzyjmy się im. Bo to portrety współczesnych budowniczym kaplicy z ich życiowymi udrękami, marzeniami o przyszłości.

Po przekroczeniu wytartego progu kaplicy zatrzymujemy się oszłomieni bogactwem dekoracji i wysokością pomieszczenia. Wzrok mi-

mo woli ulatuje do góry i nurza się w błękitnym świetliku kopuły. Oglądając kaplicę z zewnątrz, nie odczuwamy tej wysokości. Dzięki doskonałej architektonice budowli, stopniowemu zmniejszaniu proporcji w rzeźbiarskich kompozycjach, kompozycji kaskadowanej kopuły budowniczości osiągnęli niewiarygodny efekt.

Trzeciowym i kompozycyjnym centrum wnętrza jest wschodnia ściana ołtarzowa, tematycznie i artystycznie nawiązująca do fasady. Cała ściana jest wypełniona obrazami tak misternie wykonanymi, iż wywołują one prawie fizyczne wrażenie ruchu ogromnego napięcia emocji. Ołtarz lekko unosi się do góry, aż do kopuły. Dzieli się na kondygnacje, przy tym im wyżej, tym bardziej wzmagają się patos brzmienia treści, nasycenie kompozycji rzeźbami i ozdobami. Na całości architektonicznej budowy ściany zaznacza się wpływ ukraińskiego ikonostasu.

Oprócz kompozycji na tematy drogi krzyżowej, które wypełniają środkową kondygnację, znajdują się tu cztery figury proroków, które jak atlanty trzymają cały ołtarz, oraz figury ewangelistów, dzielących go na dwie kondygnacje. Do kompozycji są też wprowadzone motywy alegoryczne. Cztery figury kobiece, otaczające w górnej kondygnacji scenę *Oddawania Czcii Barankowi Bożemu*, przedstawiają *Sprawiedliwość, Miłość, Pokój i Wiarę*.

Na południowej ścianie wnętrza są wmontowane dwa epitafiumy dłuta Jana Pfistera, jednego z najwybitniejszych ówczesnych lwowskich rzeźbiarzy. Należą one do najciekawszych utworów XVII w.

Ale szczególnie wzruszającym, przyjętym dziełem sztuki jest epitafium Boimów. W centrum symetrycznej kompozycji — rzeźba przedstawiająca *Pietę* (Marię z martwym Jezusem). Dzięki oryginalnemu położeniu figur Marii i Chrystusa, miękkości, pogłębionej psychologizacji w ujęciu postaci artysta osiągnął wysoki patos i chociaż przedstawiał tragedię, brzmi ona jako wzniosły hymn do ludzkości. Z Obu stron *Piety* są rozmieszczone w trzech kondygnacjach klęczące figury — podobizny przedstawicieli trzech pokoleń Boimów, od Jerzego do jego wnuków.

Na drugiej ścianie, nad wejściowymi drzwiami, wiszą dwa portrety — Jerzego i Pawła Boimów.

Portret Jerzego Boima — to pierwszy oryginalny mieszczkański portret we Lwowie. Namalował go nieznanymi lwowski malarz. Ujęcie twarzy, technika malarska świadczą, iż autorem był malarz ikon.

Ciekawy jest także portret wnuka założyciela kaplicy, Pawła Boima, doktora filozofii i medycyny, długoletniego burmistrza miasta Wilna.

Ówczesny obyczaj kazał umieszczać w kaplicach podobizny świętych — patronów pochowanych w nich osób. Dlatego widzimy tu trzy

podobizny świętego Jerzego: relief na północnej ścianie bębna trzymającego kopułę, rzeźbę na północno-zachodnim żagielku i obraz na wewnętrznej stronie drzwi głównego ołtarza.

Warto dokładnie obejrzeć zewnętrzną stronę dwojga drzwi, zapierających nische. Rzeźby w drzewie, tłoczenie, wykładanie różnymi gatunkami drewna i masy perłowej ornamentów, główek i figur są świadectwem wysokiego artyzmu lwowskich mistrzów.

Ustrojenie kaplicy obfituje w dzieła sztuki użytkowej i dekoracyjnej. Każdy mimo woli zapatrzy się na drzwi wejściowe z dziurką od klucza w postaci diabła trzymającego kufel piwa i oryginalnym zamkiem, na kraty w oknach mistrzynie wykonane przez lwowskich kowali, na kinkiety-świeczniki przy ołtarzu, w których ujawnił się wysoki artyzm drzeworytników. A niedawno restauratorzy oczyszcili z wiekowego kopciucha i pokostu nie dostrzeżone dotychczas malowidła na ławkach. Ich optymistyczny koloryt w żaden sposób nie pasuje do wyobrażeń o życiu pozagrobowym, o wyrzeczeniu się przyjemności życia. Należy zwrócić uwagę na to, iż artystyczne wykonanie wnętrza oddaje raczej uogólnione pojęcie o życiu i działalności ludzi niż o śmierci i pokucie za grzechy. A ogólny nastrój — podniosły, odświętny, ujawniający całą gamę ludzkich uczuć — jeszcze bardziej potęguje

to wrażenie. Nie podobna powstrzymać się od uśmiechu, patrząc na podobizny apostołów Piotra, Jakuba i Jana w centralnej scenie ołtarza pt. *Modlitwa* w Ogrojcu. Trudno przedstawić sobie takimi świętych, łatwo natomiast dostrzec w tych postaciach chłopów odpoczywających po ciężkiej pracy. Przebijają się tu otwarcie humor ludowy.

Niestety czas zniszczył polichromię rzeźb i całego ustrojenia wnętrza. A przecież wszystkie rzeźby były polichromowane, a ornament i detale architektoniczne pozłożone. Pod względem wspaniałości, optymistycznej gry barw kaplica nie miała równych sobie.

Przy wznoszeniu kaplicy wykorzystano miejscowe materiały. Cała fasada i dolna kondygnacja ołtarza były wykonane w polańskim wapieniu (ze wsi Polana koło Lwowa). Górna kondygnacja i dekoracje pod kopułą są wykonane ze stiuku. W nagrobkach wykorzystano biały i szary alabaster, szeroko znany podówczas jako „ruski marmur“.

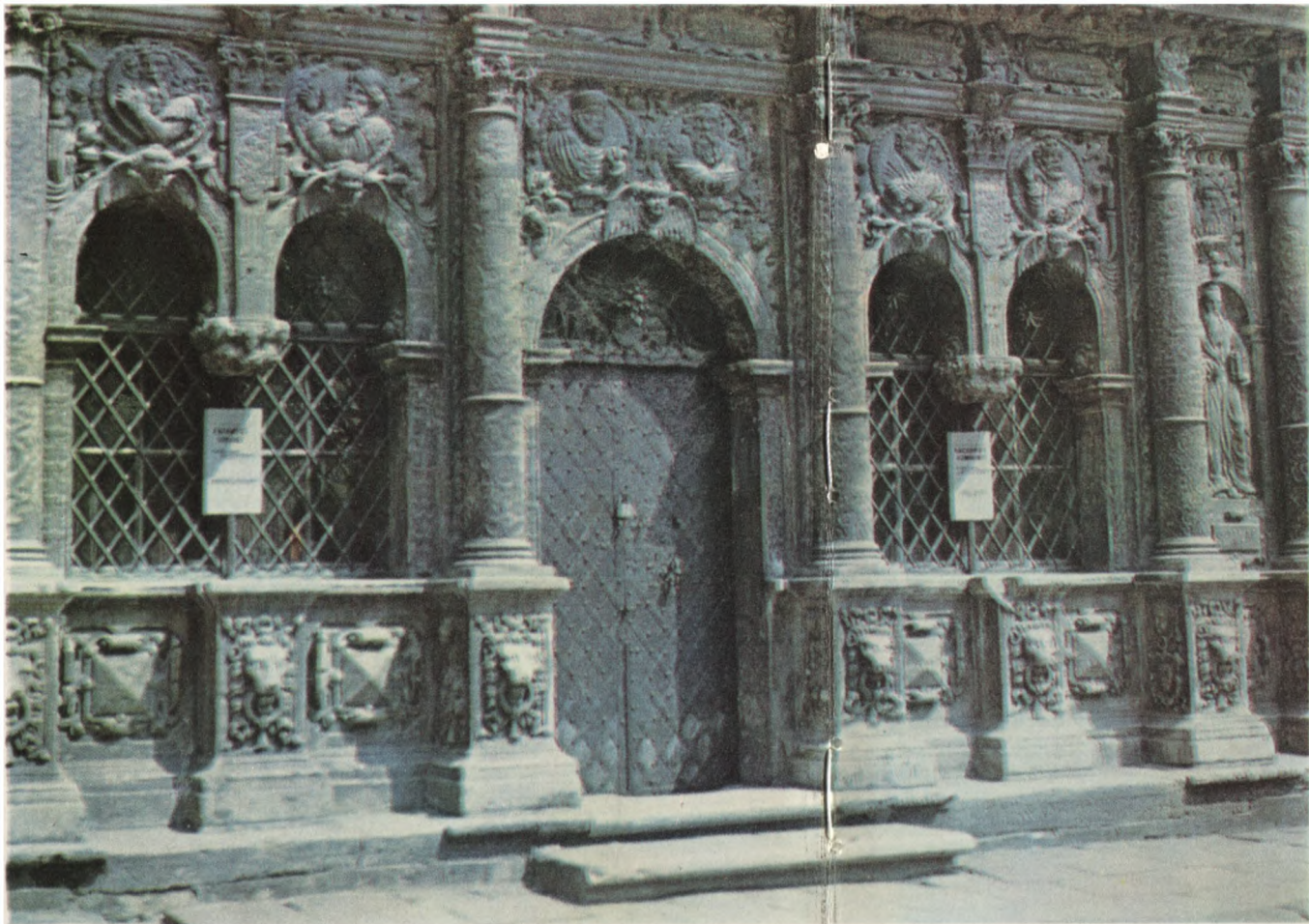
Oglądając zabytek, cały czas myślimy o tych bezimiennych mistrzach, którzy stworzyli to arcydzieło architektury i sztuki będące zadziwiającym stopem wyższych osiągnięć kultury Wschodu i Zachodu z miejscowymi tradycjami.

Na początku XVIII w. w kaplicy pochowano ostatnich Boimów, a pod koniec wieku ich prochy przeniesiono na nowy cmentarz za miastem. Ale samą kaplicę dzięki jej wysokim walorom artystycznym pozostawiono na miejscu. Stoi tam już ponad 360 lat.

Podczas drugiej wojny światowej w wyniku bohaterskich ofensywnych działań Armii Radzieckiej faszystowskim okupantom nie udało się zniszczyć Lwów, jak zniszczyli Pietrodworiec i Pawłowski, Nowogród i Warszawę...

W latach powojennych kaplica została odrestaurowana i stała się filią Lwowskiej Galerii Obrazów. Obecnie ten cenny zabytek jest otwarty do zwiedzania i cieszy się wielką popularnością u zwiedzających, wycieczkowiczów i turystów

Нижній ярус
західного фасаду

*

Нижний ярус
западного фасада

*

The lower tier
of the west façade

*

Dolna kondygnacja
zachodniej fasady

Апостол
Петро,
скульптура
західного
фасаду

*

Апостол
Петр,
скульптура
западного
фасада

*

Peter
the Apostle,
the west
façade
sculpture

*

Apostol
Piotr —
rzeźba
na
zachodniej
fasadzie

* Апостол Петро, фрагмент
* Апостол Петр, фрагмент

* Peter the Apostle, a fragment
* Apostol Piotr -- fragment

Західний
фасад,
фрагмент

*

Западный
фасад,
фрагмент

*

The west
façade,
a fragment

*

Fragment
zachodniej
fasady

Західний
фасад,
фрагмент

*

Западный
фасад,
фрагмент

*

The west
façade
a fragment

*

Fragment
zachodniej
fasady

«Бичування»,
скульптурна
група
на західному
фасаді

*

«Бичевание»,
скульптурная
група
на западном
фасаде

*

“Flagel-
lation”,
a group
sculpture
on the west
façade

*

Biczowanie —
rzeźba
na
zachodniej
fasadzie

«Несення
хреста»,
рельєф
на західному
фасаді

*

«Несение
креста»,
рельєф
на западном
фасаде

*

“Bearing
the Cross”,
a relief
on the west
façade

*

Chrystus
za krzyżem
relief
na
zachodniej
fasadzie

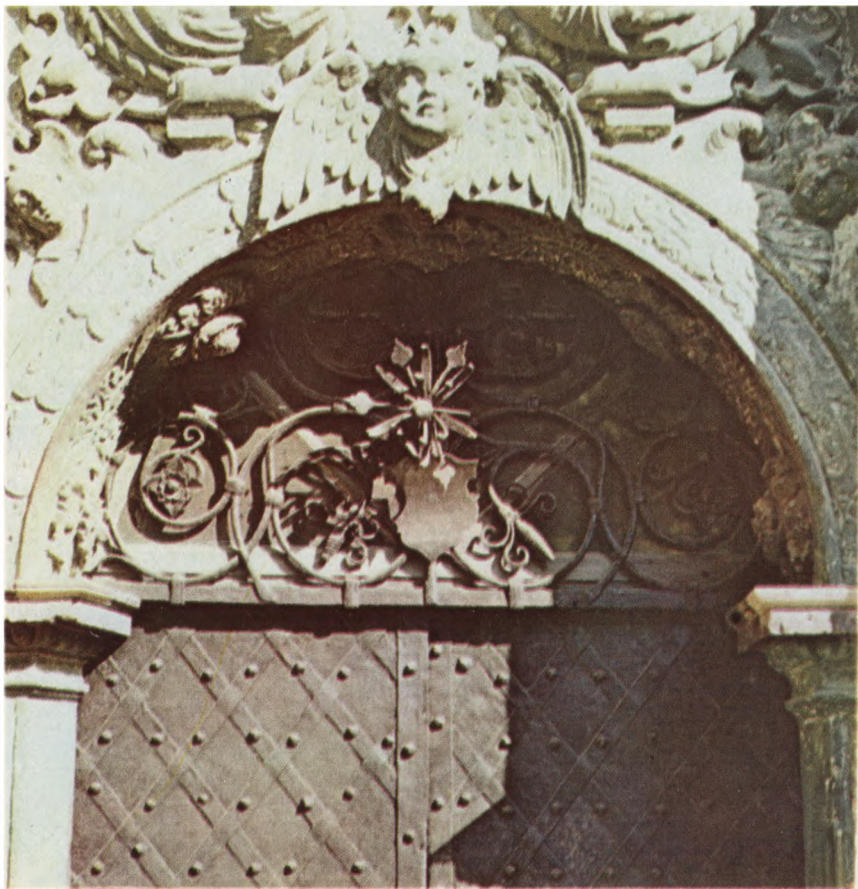
* «Розпинання»,
рельєф на західному фасаді
* «Распятие»
рельєф на западном фасаде

* "Crucifixion",
a relief on the west façade
* Ukrzyżowanie —
relief na zachodniej fasadzie

* «Зняття з хреста»,
рельєф на західному фасаді
* «Снятіє с хреста»,
рельєф на западном фасадє

* "Removal from the Cross",
a relief on the west façade
* Zdjęcie z krzyża —
relief na zachodniej fasadzie

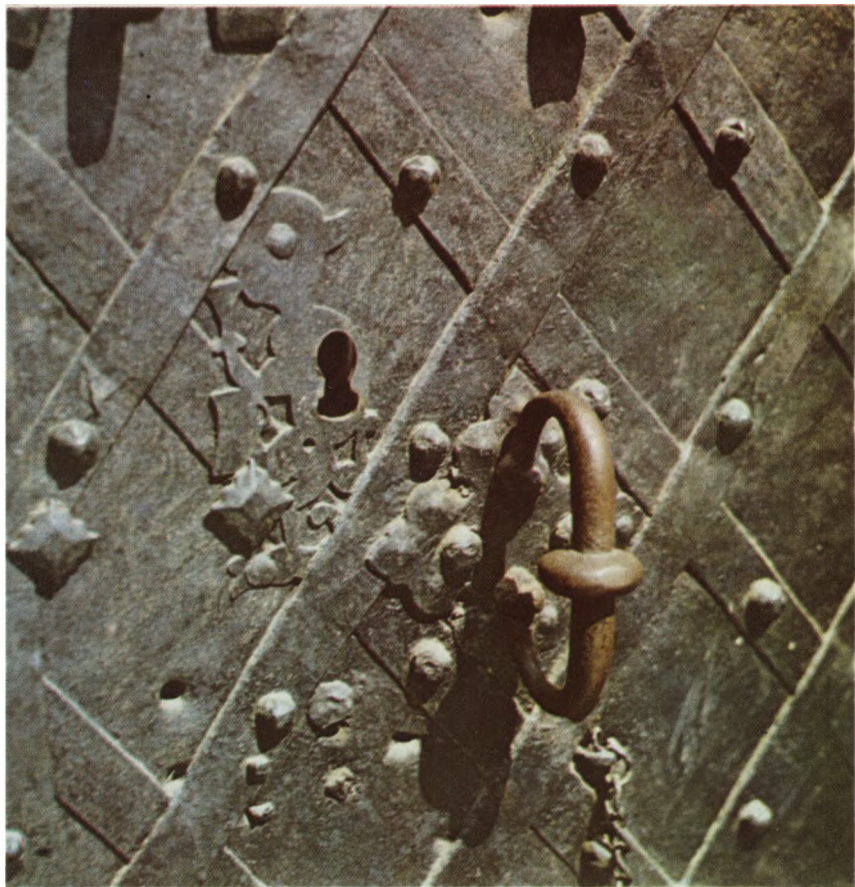

Решітка над вхідними дверима

* Решетка над входной дверью

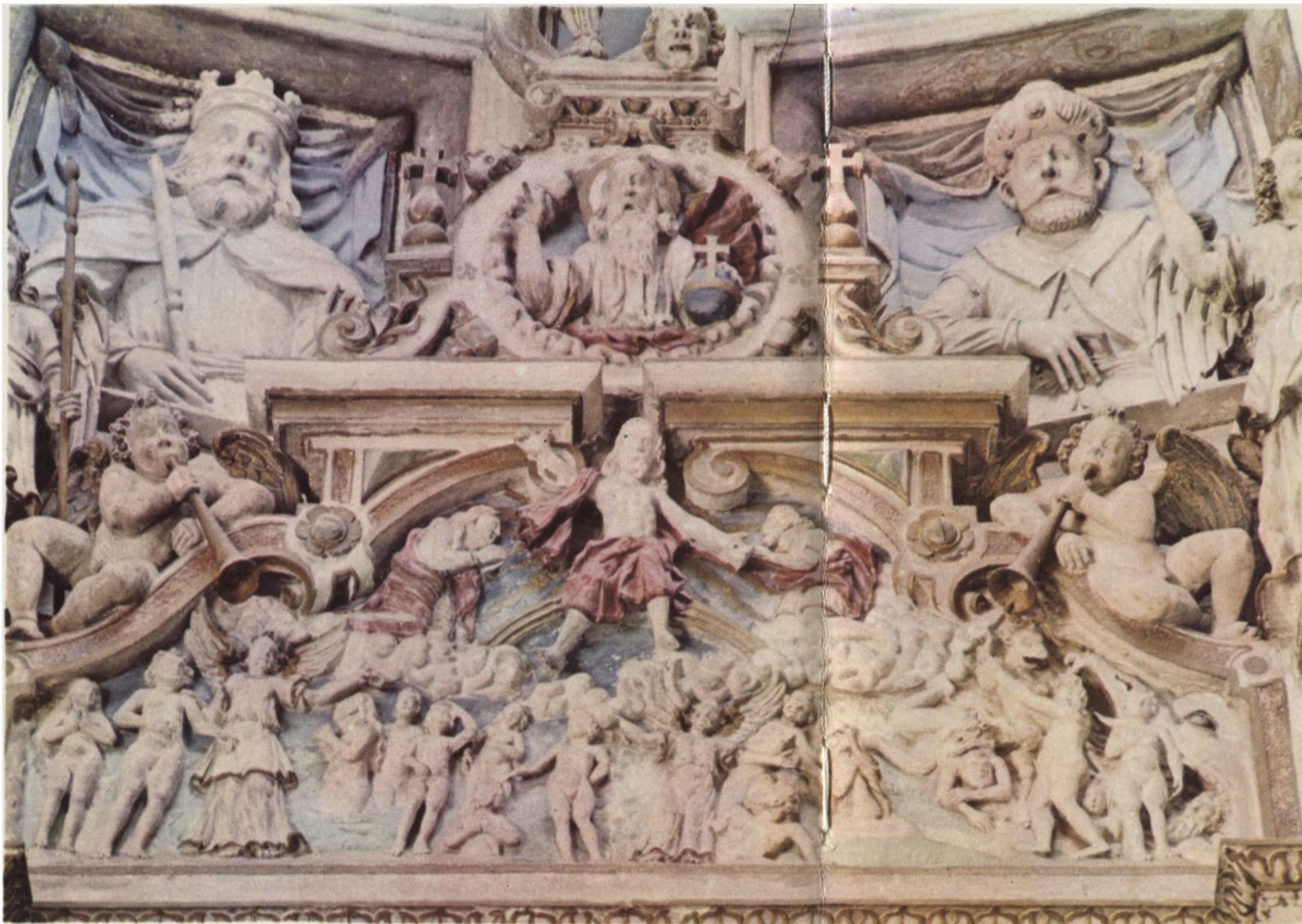
Lattice above the entrance door

* Kraty nad drzwiami wejściowymi

* Фрагмент входних дверей
* Фрагмент входной двери

* The entrance door, a fragment
* Fragment drzwi wejściowych

«Страшный суд»,
рельеф на вівтарній стіні
*

«Страшный суд»,
рельеф на алтарной стене
*

“The Last Judgement”,
a relief on the apse wall
*

Sąd ostateczny —
relief na ścianie ołtarzowej

* Купол, фрагмент інтер'єра
* Купол, фрагмент інтер'єра

* The cupola, a fragment of the interior
* Kupała — fragment wnętrza

* Купол з вітарною стіною
Купол с алтарной стеной

* The cupola and the apse wall
Kopuła ze ścianą ołtarzową

Вівтарна стіна

* Алтарная стена

The apse wall

* Sciana oltarzowa

* Верхній ярус вітваря
* Верхний ярус алтаря

* The upper tier of the apse
* Górna kondygnacja ołtarza

«Тайна
вечеря»,
рельеф
на вітартній
стіні

*

«Тайная
вечеря»,
рельеф
на алтарной
стене

*

"The Last
Supper",
an apse
relief

*

Ostatnia
wieczerza —
relief
na
ścianie
oltarzowej

«Омовення
ніг»,
рельєф
на
вівтарній
стіні

*

«Омовение
ног»,
рельєф
на
алтарной
стене

*

“Feet
Ablution”
an apse
relief

*

Umycie nóg —
relief
na ścianie
oltarzowej

«Старозавітня пасха»,
рельєф на вітварній стіні

*

«Старозаветная пасха»,
рельєф на алтарній стіні

*

“Old Testament Easter”,
a relief on the apse wall

*

Weiczerza Starego Zakonu —
relief na ścianie ołtarzowej

«Моління
про чашу»,
центральна
сцена
вівтарної
стіни

*

«Моление
о чаше»,
центральная
сцена
алтарной
стены

*

“Praying
for the
Chalice”
the central
part
of the apse
wall

*

„Modlitwa
w Ogrojcu” —
centralna
scena
ściany
oltarzowej

Апостоли
Петро,
Яків
та Іоанн,
фрагмент
«Моління ..»

*

Апостолы
Петр.
Яков
и Иоанн,
фрагмент
«Моления. »

*

Apostles
Peter,
Jacob
and John,
a fragment
of the "Praying ."
composition

*

Apostolowie
Piotr,
Jakub
i Jan —
fragment
„Modlitwy...“

* «Поклоніння ягняті»,
рельєф на вітарній стіні
* «Поклонение агнцу»,
рельєф на алтарній стіні

* "Adoration of the Lamb",
an apse relief
* Adoracja Baranka —
relief na ścianie ołtarzowej

Евангеліст Лука,
фрагмент вітварної стіни
* Евангеліст Лука,
фрагмент алтарної стени

Luke the Evangelist,
an apse wall fragment
* Ewangelista Łukasz —
fragment ściany oltarzowej

Фрагмент карниза вітваря

*

Фрагмент карниза алтаря

A fragment of the apse cornice

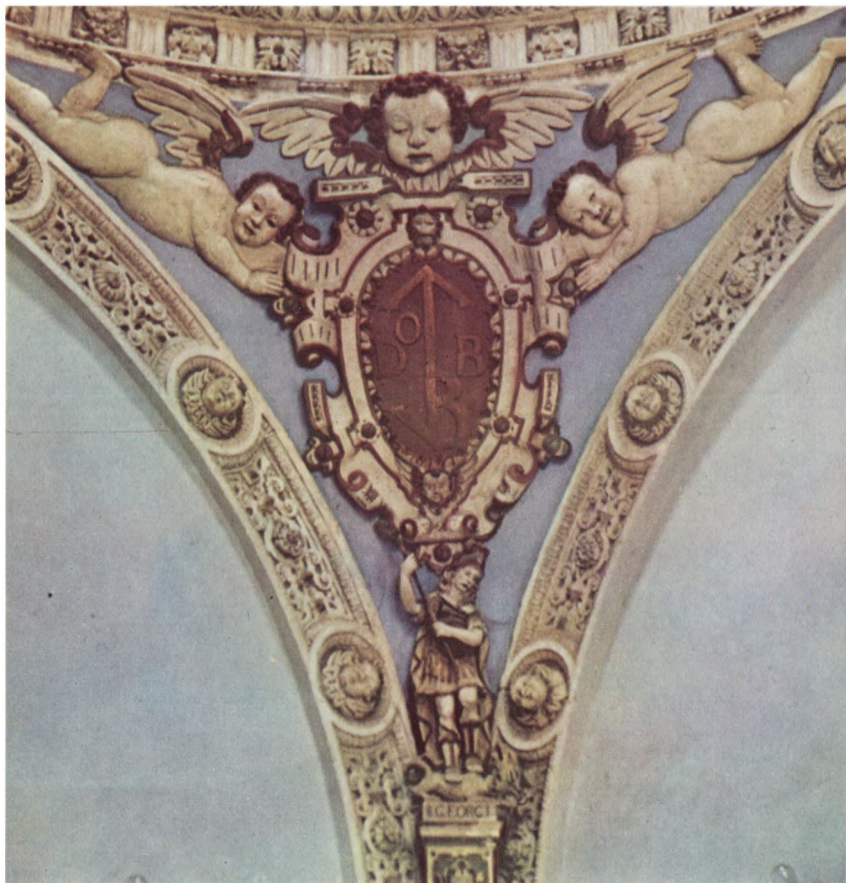
*

Fragment gzymsu oltarza

* Фрагмент карниза вівтаря
* Фрагмент карниза алтаря

* A fragment of the apse cornice
* Fragment gzymsu oltarza

Парус із геральдичним картушем
Георгія Боїма

* Парус с геральдическим картушем
Георгія Боима

A sail with the cartouche
of George Boim's coat of arms

* Pantentyw z heraldycznym kartuszem
Jerzego Boima

Парус із геральдичним картушем
Ядвіги Боїм

* Парус с геральдическим картушем
Ядвиги Боим

A sail with the cartouche
of Jadwiga Boim's coat of arms

* Pandytyw z heraldycznym kartuszem
Jadwigi Boim

Двері в інтер'єрі, інтарсія

* Дверь в интерьере, интарсия

The interior door, intarsia

* Drzwi we wnętrzu — intarsja

Марія, фрагмент дверей, інтарсія

* Марія, фрагмент двери, интарсия

Mary, a fragment of the door, intarsia

* Maria — fragment drzwi, intarsja

Христос, фрагмент дверей, інтарсія

* Христос, фрагмент двери, інтарсія

Christ, a fragment of the door, intarsia

* Chrystus – fragment drzwi, intarsja

Лава
в інтер'єрі

*

Скамья
в інтер'єре

*

A bench
in
the interior

*

Ławka
we
wnętrzu

Невід. художник
поч XVII ст
Портрет Георгія Боїма

*

Неизв. художник
нач. XVII в
Портрет Георгія Бойма

*

Portrait of
George Boim
by an unknown artist
of the early 17th century

*

Nieznany malarz
pocz. XVII wieku:
Portret Jerzego Boima

Невід художник
 поч XVII ст
 Портрет Павла Боїма

*

Неизв художник
 нач XVII в
 Портрет Павла Боїма

*

Portrait of Pavel Boim
 by an unknown artist
 of the early 17th century

*

Nieznamy malarz
 pocz XVII wieku
 Portret Pawła Bojima

I. Пфістер.
Георгій
Боїм,
фрагмент
епітафії

*

И Пфистер.
Георгий
Боим,
фрагмент
эпитафии

*

George
Boim,
a fragment
of
the epitaph
by J. Pfister

*

Jan
Pfister.
Jerzy
Boim —
fragment
Epitafiumu

І. Пфістер
Ядвіга
Боім,
фрагмент
епітафії

*

И. Пфистер
Ядвига
Бонм,
фрагмент
эпитафии

*

Jadwiga
Boim,
a fragment
of
the epitaph
by J Pfister

*

Jan
Pfister:
Jadwiga
Boim —
fragment
Epitafiumu

I Пфістер
Епітафія
Боїмів,
фрагмент

*

И Пфістер.
Эпитафия
Боимов,
фрагмент

*

A fragment
of
the Boïms'
epitaph
by J. Pfister

*

Jan
Pfister:
Epitafium
Boimów —
fragment

І. Пфістер
Пієта, фрагмент епітафії
* И. Пфистер.
Пиета, фрагмент эпитафии

"Piety", a fragment
of the epitaph by J Pfister
* Jan Pfister:
Pieta -- fragment Epitafiumu

Борис Григорьевич Возницкий
ЧАСОВНЯ БОИМОВ ВО ЛЬВОВЕ

Фотоочерк

(На українському, руському,
англійському і польському мовках)

Львов, издательство «Каменяр», 1979

Переклад польською мовою

Т. В. Старака

Переклад англійською мовою

Т. В. Слети

Редактор *М. С. Білан*

Художній редактор *В. А. Забродін*

Технічний редактор *Ц. А. Буркатовська*

Коректор *Є. Ф. Амброз*

Здано до складання 24. 10. 78.

Підписано до друку 04. 07. 79.

БГ 13007. Формат 60×108¹/₃₂.

Папір крейдяний.

Гарнітура літературна.

Друк офсетний.

Обсяг 2,4 прив. друк. арк.;

3,47 обл.-вид. арк.

Тираж 48 000. Зам. № 225-9.

Ціна 95 коп.

Видавництво «Каменяр»,
Львів, Підвальна, 3.
Львівська
книжкова фабрика «Атлас»
республіканського
виробничого об'єднання
«Поліграфкнига»
Держкомвидаву УРСР.
Львів, Зелена, 20.

95 коп.

